

LUND UNIVERSITY

Ekonomi och politik i Sverige 1896-1948. En kommentar till en artikel av Kurt Rydé

Jonung, Lars; Wadensjö, Eskil

Published in:
Statsvetenskaplig tidskrift

1979

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Jonung, L., & Wadensjö, E. (1979). Ekonomi och politik i Sverige 1896-1948. En kommentar till en artikel av Kurt Rydé. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 2, 111-115.

Total number of authors:
2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

18. Lars Jonung och Eskil Wadensjö, "Ekonomi och politik i Sverige 1896-1948. En kommentar till en artikel av Kurt Rydé", *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 2, 1979.

(1978b). Jonung och Wadensjö (1979) har genomfört en sådan undersökning för Sverige vilken använder data från Sifos intervjuundersökningar av väljarsympatierna. Dessa studier bygger på hypotesen att det parti som har regeringsmakt gynnas av ekonomiskt "goda tider" eller av förbättring i konjunkturläget och förlorar på "dåliga tider" eller av försämring i konjunkturen. Det ekonomiska läget mäts som regel med variabler som arbetslöshet, inflation, tillväxt av hushållens disponibla inkomster.¹

En konkurrerande hypotes hävdar att det förvisso finns ett samband mellan ekonomi och politik men på så sätt, att ett visst ekonomiskt läge gynnar ett och samma parti oberoende av om det har regeringsmakten eller ej. Se bl a Goodman och Kramer (1975) och Kramer (1976). Man har t ex menat att demokraterna i Förenta staterna eller Labour i England relativt sett gör bättre val om arbetslösheten är hög än om den är låg. Orsaken till detta mönster skulle vara att allmänheten uppfattar arbetslöshetsbekämpning som en viktigare fråga för demokraterna (och för Labour) än vad den är för republikanerna (och de konservativa).

Intresset för detta forskningsområde är nytt i den meningen, att nästan samtliga arbeten, som i kvantitativa termer behandlar denna typ av ekonomiskt inflytande på politiken, har publicerats under 1970-talet. Det finns dock ett tidigt forskningsintresse för detta område i Sverige, nämligen de undersökningar som gjordes av Johan Åkerman, professor i nationalekonomi i Lund mellan 1943 och 1961, och elever till honom under 1940-talet och i början av 1950-talet, främst Sven Grönhagen och Kurt Rydé.² Dessa studier har hittills rönt föga uppmärksamhet. En avgörande orsak till detta är att nästan samtliga arbeten publicerades på svenska.³ En annan bidragande faktor är att den statistiska teknik som användes i dessa undersökningar är mycket enkel jämförd med de tekniker som för närvarande är gängse. Deras resultat är därför inte direkt jämförbara med slutsatserna i senare studier.

Vi skall här lyfta fram ett av de tidigaste svenska bidragen till analysen av sambanden mellan ekonomi och politik, nämligen Kurt Ryd s artikel "Ekonomi och politik: Konjunkturer och allmänna val till riksdagens andra kammare i Sverige 1896-1948" som publicerades i *Statsvetenskaplig Tidskrift* år 1950. Efter en genomgång av Ryd s metod och slutsatser genomför vi en rad regressionsberäkningar baserade på de av honom konstruerade statistiska serierna. Vårt syfte är således att utvidga Ryd s analys med hjälp av en något mer avancerad statistisk metod och jämföra det nya resultatet med Ryd s konklusioner och med några slutsatser från 1970-talets forskning kring sambandet ekonomi och politik.

Ekonomi och politik i Sverige 1896-1948

En kommentar till en artikel av Kurt Rydé

1. Inledning*

Under senare år har såväl statsvetare som ekonomer studerat samband mellan ekonomi och politik med hjälp av statistiska metoder. Man har sökt kartlägga hur utvecklingen av makroekonomiska variabler påverkat utgången av parlaments- och presidentval. De flesta av dessa undersökningar har gällt de amerikanska erfarenheterna. Se t ex Kramer (1971), Stigler (1973), Arcelus och Meltzer (1975), Bloom och Price (1975), Tuft  (1978) och Fair (1978). Madsen (1978) behandlar detta samband för Danmark, Norge och Sverige. Andra forskare har studerat hur olika partiers popularitet, såsom den registrerats i opinionsundersökningar, influerats av konjunkturfaktorer. Se t ex Goodhart och Bhansali (1970), Frey och Garbers (1971), Frey och Schneider (1978a) och

2. Kurt Rydés "Ekonomi och politik: Konjunkturer och allmänna val till riksdagens andra kammare i Sverige 1896-1948"

Kurt Rydé studerar sambandet mellan ekonomiska faktorer och andrakammarvalen under perioden 1896-1948. Hans hypotes är att goda ekonomiska tider ger ett ökat stöd till det regerande partiet och att motsatsen gäller för dåliga ekonomiska tider. För att testa sin hypotes konstruerar han tre serier: en politisk och två ekonomiska indikatorer.

Den politiska indikatorn skall mäta hur det regerande partiet påverkas av valet. Som indikator har Rydé valt regeringspartiets valresultat jämfört med partiets styrka under valårets riksdag. Det mått som använts i flertalet undersökningar under 1970-talet bygger istället på en jämförelse av valresultatet med närmast föregående valutfall. De båda metoderna ger i flertalet fall samma resultat, men värdena skiljer sig för valet 1902 till och med 1911.⁴ Ett frågetecken kan sättas för den metod som Rydé använder. Det är inte självklart att mandat, som vunnits genom partiövergångar under mandatperioden, kan eller bör tillskrivas samma betydelse, som mandat vunna direkt vid val, vilket Rydés metod förutsätter.

Ett annat icke-trivialt problem är att klassificera de olika regeringarna efter partitillhörighet. Rydé räknar samtliga de regeringar som satt vid makten vid valet 1896 till och med 1911 som högerbetonade, vilket får anses vara en rimlig karaktäristisk, möjligtvis med undantag för den Lundebergiska ministären som tillträdde under sommaren 1905 för att genomföra unionsupplösningen. Socialdemokraterna betraktas som regeringsparti under år 1936 trots bondeförbundets sommarregering. Samlingsregeringen under andra världskriget anses vara en "förstärkt" socialdemokratisk regering. Den rimliga motiveringen för detta är att socialdemokraterna i båda fallen var det parti som allmänheten ansåg ha det största inflytandet över den ekonomiska politiken och därmed den ekonomiska utvecklingen vid valtillfället. Större tveksamhet råder beträffande klassificeringen av de båda expeditiönsministärerna Swartz 1917 och von Sydow 1921 som högerregeringar. Bägge ministärerna tjänade som övergångsregeringar i väntan på de kommande valet och var som sådana accepterade av övriga partier.

För perioden från 1914 och framåt finns röstfördelningen för de politiska partierna uppdelad på geografiska områden. Rydé använder denna statistik för att konstruera separata politiska index för städerna och för landsbygden.

Rydé utnyttjar två olika ekonomiska indikatorer. Den

första av dessa är ett index över förändringen av aktiekurserna under valåret. Rydé menar att detta index är det bästa måttet på den industriella räntabiliteten och därmed på konjunkturläget. Enligt ett idag vanligt synsätt skulle man snarare säga att detta index mäter allmänhetens förväntningar om den ekonomiska utvecklingen.⁵ Även med denna tolkning är Rydés aktieindex ett mått på det ekonomiska läget.

Den andra ekonomiska indikatorn är värdet av skörden under valåret jämfört med dess värde under året före valet. Rydés motivering för att utnyttja detta index är att jordbruksbefolkningen utgör en stor del av landets befolkning. Fluktuationer i jordbrukets inkomster bör därför tillmätas ett självständigt politiskt inflytande, vilket lämpligen bör skiljas från industrikonjunktrens påverkan på valutslagen.

Rydés huvudsakliga analysmetod är en granskning av några diagram över utvecklingen för indexserierna. Han diskuterar om de tre serierna samtidigt är antingen större eller mindre än 100 och finner att så är fallet med industriaktieindex och politiskt index i 13 av de 18 valet.⁶ De fem undantagen är 1905, 1917, 1928, 1940 och 1944. Rydé vill förklara 1917, 1940 och 1944 med världskriget och utgången av valet 1905 med unionskrisens inflytande. Då kvarstår valet 1928 som det enda som ej kan förklaras med ekonomiska faktorer.

Rydé ser vid sina studier av diagrammen över politiska index för landsbygd och för städer inga markanta skillnader utan fastslår "att valutslagen på landsbygden liksom i städerna äro beroende av industriella konjunkturförändringar". Han beräknar också korrelationskoefficienterna mellan industriekonomiskt index och politiskt index och mellan agrarekonomiskt index och politiskt index. Koefficienterna blir 0,73 respektive 0,06.⁷ Sina slutsatser sammanfattar han på följande sätt: "1) Valutgången är i Sverige 1896-1948 under fredstid starkt beroende av de industriella konjunkturtendenserna månaderna före valet. Överensstämmelsen mellan de industriekonomiska och politiska indikatorerna är nämligen så utpräglad, att man måste räkna med ett kausalsammanhang. Endast ett verkligt undantag gives (1928). 2) Samtliga de val, som äga rum under krig påverkas av ickekonjunkturrella faktorer. . . 3) Sambandet mellan den agrara konjunkturtendensen och valresultatet är svagt eller obefintligt."

3. En utvidgad analys av Kurt Rydés undersökning

En metod att fördjupa Kurt Rydés undersökning och närmare pröva de av honom uppställda hypoteserna är att använda sig av regressionsanalys i stället för granskningar av diagram och enkla korrelationsberäkningar. Ett första problem är då att bestämma sig för vilka val som skall ingå som observationer i regressionsanalysen.

Det är framför allt tre grupper av val som kan vara aktuella att utesluta från analysen: (1) de val då större utökningar av valmanskåren genomförs, (2) de val då man har expeditonsregeringar och (3) de val som inträffar under krigstid.

1) Antalet röstberättigade utökas markant framför allt vid två val. Det första tillfället är 1911 års val då i praktiken allmän rösträtt för män införs. Andelen röstberättigade av befolkningen ökar från 8,5 % till 19,3 %. Den nyttillkomna gruppen har en social sammansättning som skiljer sig från den hos dem som tidigare hade rösträtt. Liberalerna och framför allt socialdemokraterna får ett ökat tillskott av väljare givet övriga förhållanden. Den andra stora förändringen sker vid valet 1921, då kvinnorna för första gången har rösträtt vid andrakammarval. Andelen röstberättigade i procent av folkmängden stiger från 20,4 % vid valet 1920 till 54,2 % vid valet 1921. Det är rimligt att en så stark ökning av väljarkåren kan få effekter som dominerar över den ekonomiska utvecklingens eventuella inflytande. Det finns därför starka skäl att utesluta valen 1911 och 1921 från bearbetningarna.

2) Vid såväl valet 1917 som vid valet 1921 består regeringen av en expeditonsminister. Rydén räknar båda regeringarna som högerministärer. Swartz ministär år 1917 låg visserligen närmast högern men uppfattades som en expeditonsminister och accepterades också av socialdemokraterna som en övergångsregering fram till valet 1917. Regeringarna Louis De Geer d y och Oscar von Sydow under valåret 1921 är än svårare att klassificera som entydiga högerregeringar. Det finns relativt goda skäl att utesluta valen 1917 och 1921 från analysen då det är oklart vilket parti, om ens något, som är regeringsparti.

3) Rydén utesluter efter att ha studerat sina diagram de fyra valen som ägde rum under krigstid från sina korrelationsberäkningar. Han menar att dessa val kraftigt påverkades av kriget på så sätt att regeringen relativt sett vunnit på val i början av ett krig (hösten 1914 och 1940) och förlorat på val i slutet av ett krig (1917 och 1944). Det finns en viss tveksamhet från vår sida till styrkan i argumenten för att utesluta krigsåren från analysen.

I tabell 1 återges resultaten av regressionsberäkningar där antalet val som omfattas skärs ner i tre steg. Ekvation (1) visar skattningen när samtliga 18 val under perioden 1896–1948 är medtagna. I ekvation (2) är åren med betydande förändringar av valmanskåren uteslutna. I ekvation (3) är också val med expeditonsregering (under annat än en mycket kort period före valet) borttagna från beräkningarna och i ekvation (4) är dessutom valen under krigsåren eliminerade.

Beräkningarna i tabell 1 visar att koefficienten för industriaktieindex, dvs Rydés konjunkturindikator, genomgående är signifikant skild från noll och positiv, dvs den har det förväntade tecknet. Värdet på koefficienten är dessutom stabilt i den mening att det endast i begränsad omfattning påverkas av vilka år som inkluderas i skattningarna. Koefficienten för jordbruksinkomsterna har i samtliga estimeringar i tabell 1 ett förväntat positivt tecken men den är betydligt känsligare för vilka år som utesluts. Koefficienten är dessutom ej signifikant skild från noll i två av skattningarna.

Skattningarna i tabell 1 visar också att de ekonomiska variabelernas förklaringsgrad stiger mätt med såväl det okorrigerade som korrigerade R²-värdet när först åren med större förändringar i valmanskåren utesluts (ekvation (2)) och när sedan valen med expeditonsministärer (ekvation (3)) utesluts. När man tar bort krigsåren stiger däremot inte R²-värdet på sådant sätt att det ger stöd för hypotesen att valbeteendet under krigsåren avviker från val vid andra tidpunkter. Slutsatsen bör bli att de ekonomiska faktorerna spelade en större roll vid de 15 val som analyseras i ekvation (3) än vid valen 1911, 1917 och 1921 då andra faktorer hade ett mer avgörande inflytande.⁸

Rydén hävdar att de ekonomiska variabelerna inte kan förklara utgången av valet år 1928. Enligt regressionsberäkningarna är det tvärtom så att valutslaget för detta år förklaras mycket bra. Skillnaden mellan det av ekvationerna beräknade och de faktiska utfallen (residualerna) är genomgående mycket små för valet 1928.⁹

En alternativ metod att undersöka de valresultat som antas ha påverkats av speciella händelser är att använda sig av dummyvariabeltekniken. Tabell 2 redovisar resultaten av två sådana beräkningar. I det första fallet (ekvation (5)) har dummyvariabler använts för valen 1911, 1917 och 1921. I det andra fallet (ekvation (6)) har dummyvariabler också använts för valen i augusti 1914, 1940 och 1944.

Resultaten av de bägge beräkningarna i tabell 2 bekräftar den bild som tabell 1 uppvisade. Valen 1911, 1917 och 1921 uppvisar ett klart annorlunda mönster än övriga val. En användning av dummyvariabler för valen i augusti 1914, 1940 och 1944 förbättrar inte förklaringsvärdet av ekvationen. Tecknen för dummyvariablerna för krigsvalen blir visserligen i samtliga fall de som Rydén förväntade sig – positiva för augusti 1914 och 1940 och negativa för 1917 och 1944. Endast för 1917 föreligger dock en statistiskt signifikant avvikelse (enligt t-test på 5-procentsnivån).

För att ytterligare pröva om jordbruksinkomsterna kan ha haft ett inflytande på valresultaten har motsvarande regressionsberäkningar gjorts med uppdelning på landsbygd och städer. Resultaten av skattningarna re-

Tabell 1. Samband mellan ekonomisk utveckling och utfall av riksdagsvalen 1896–1948. Standardavvikelser inom parentes.

 Samtliga val:

$$(1) P = 27.528 + 0.395*A + 0.237 J$$

$$(24.950) \quad (0.188) \quad (0.166)$$

$$R^2 = 0.312 \quad \bar{R}^2 = 0.220 \quad DW = 1.871 \quad n = 18$$

Val med större förändringar av valmanskåren uteslutna (1911, 1921):

$$(2) P = -7.457 + 0.507*A + 0.456*J$$

$$(27.910) \quad (0.176) \quad (0.179)$$

$$R^2 = 0.500 \quad \bar{R}^2 = 0.423 \quad DW = 2.271 \quad n = 16$$

Val med större förändringar av valmanskåren eller expeditionsregeringar uteslutna (1911, 1917, 1921):

$$(3) P = -9.463 + 0.534*A + 0.466*J$$

$$(19.092) \quad (0.120) \quad (0.122)$$

$$R^2 = 0.714 \quad \bar{R}^2 = 0.666 \quad DW = 1.800 \quad n = 15$$

Val med större förändringar av valmanskåren, expeditionsregeringar eller under krigsår uteslutna (1911, hösten 1914, 1917, 1921, 1940, 1944):

$$(4) P = 16.536 + 0.532*A + 0.213 J$$

$$(25.749) \quad (0.122) \quad (0.214)$$

$$R^2 = 0.687 \quad \bar{R}^2 = 0.617 \quad DW = 2.001 \quad n = 12$$

Beteckningar:

P = politiskt index; $\left[\frac{\text{andel av mandat (efter 1911 röster) efter valet}}{\text{andel av mandat (efter 1911 röster) under valårets riksdag}} \right] \times 100$

A = aktiekursindex; $\left[\frac{\text{medeltal av aktiekurser mars-augusti valåret}}{\text{medeltal av aktiekurser september året före valet - februari valåret}} \right] \times 100$

(För valet i mars 1914 dock (september 1913 - februari 1914)/(mars 1913 - augusti 1913))

J = jordbruksinkomstindex; $\left[\frac{\text{skördens värde valåret}}{\text{skördens värde föregående år}} \right] \times 100$
(vid marsvalet 1914 jämförs 1913 års med 1912 års skördevärde.)

(Vid marsvalet 1914 jämförs 1913 års med 1912 års skördevärde.)

För en närmre beskrivning av härledningen av de olika tidsserierna se Rydén (1950)

* Signifikanta vid prövning med t-test på 5-% nivån

\bar{R}^2 = Theil's korrigerade R^2 -värde = $1 - (1 - R^2) \frac{n-1}{n-K}$, K = antal estimerade parametrar, n = antal observationer

Tabell 2. Samband mellan ekonomisk utveckling och utfall av riksdagsvalen 1896–1948. Beräkningar med dummyvariabler. Standardavvikelse inom parentes.

Dummyvariabler för valen 1911, 1917 och 1921:

$$(5) \quad P = \begin{array}{r} -9.463 \\ (19.092) \end{array} + \begin{array}{r} 0.534*A \\ (0.120) \end{array} + \begin{array}{r} 0.466*J \\ (0.122) \end{array} - \begin{array}{r} 13.676*D_{11} \\ (7.202) \end{array} \\ - \begin{array}{r} 28.620*D_{17} \\ (7.200) \end{array} + \begin{array}{r} 27.407*D_{21} \\ (9.131) \end{array}$$

$$R^2 = 0.798 \quad \bar{R}^2 = 0.715 \quad DW = 1.847 \quad n = 18$$

Dummyvariabler för valen 1911, augusti 1914, 1917, 1921, 1940, 1944:

$$(6) \quad P = \begin{array}{r} 16.536 \\ (25.749) \end{array} + \begin{array}{r} 0.532*A \\ (0.122) \end{array} + \begin{array}{r} 0.213 J \\ (0.214) \end{array} - \begin{array}{r} 12.509 D_{11} \\ (7.312) \end{array} \\ + \begin{array}{r} 5.100 D_{A14} \\ (9.412) \end{array} - \begin{array}{r} 27.112*D_{17} \\ (7.327) \end{array} + \begin{array}{r} 18.666 D_{21} \\ (10.936) \end{array} + \begin{array}{r} 18.450 D_{40} \\ (11.043) \end{array} - \begin{array}{r} 3.700 D_{44} \\ (7.847) \end{array}$$

$$R^2 = 0.848 \quad \bar{R}^2 = 0.713 \quad DW = 2.121 \quad n = 18$$

Beteckningar:

$D_{11} = 1$ för valet 1911, $D_{11} = 0$ för alla andra val, etc. Se även tabell 1.

dovisas i tabell 3. Det mest framträdande resultatet är att koefficienterna för landsbygden och för städerna skiljer sig mycket litet åt. Jämför ekvation (8) med (9) och (11) med (12). Det är alltså inte så att jordbrukskonjunkturen har störst inflytande på den politiska utvecklingen på landsbygden och industrikonjunkturen störst i städerna.

Sammanfattning

Resultaten av regressionsberäkningarna sammanfaller på de flesta punkter med Rydés slutsatser. Det finns dock några skillnader. Valutgången år 1928, som Rydé menar inte kan förklaras av ekonomiska effekter, förklaras väl av regressionsmodellernas ekonomiska förklaringsfaktorer. Det går inte heller att, som Rydé gör, avvisa hypotesen om ett inflytande från svängningar i jordbruksinkomsterna på valutgången. Skattningarna stöder klart uppfattningen att makroekonomiska faktorer har utövat ett signifikant inflytande på andrakam-

marvalen i Sverige under perioden 1896–1948. Detta intryck förstärks när valen med större ändringar i valmanskårens sammansättning samt valen med expeditonsministärer utesluts från estimeringarna.

1970-talets forskning kring effekterna av makroekonomiska fluktuationer på valutfall har som regel visat på signifikanta samband. Sådana samband har man i första hand kunnat etablera för den engelska och amerikanska utvecklingen. Rydés beräkningar och den utvidgade analys som här gjorts av hans ursprungliga material styrker uppfattningen att ekonomiska förändringar haft ett betydande inflytande på de politiska valen i Sverige.

*Lars Jonung
Eskil Wadensjö*